

turile militare și diplomatice ale voievodului. De asemenea, se poate găsi un mare număr de scrisori ale unor domnitori români, ca Ieremia Movilă, Simion Movilă, Miron Barnovski, Ștefan Petriceicu, Petru Șchiopul, Gheorghe Duca, Gheorghe Ștefan, Vasile Lupu, Antioh Cantemir ș.a. către regii Poloniei sau alte personalități, referitoare la relații diplomatice, politice, economice sau personale.

Cel mai vechi document este tratatul de alianță încheiat în anul 1411 între Mircea cel Bătrîn și Wladislaw Jagello, regele Poloniei, pentru apărarea contra unei agresiuni a Ungariei.

Portugalia — Ministerul Afacerilor Externe (1849—1923), fondurile Legațiilor Portugaliei la Constantinopol, Viena și București, precum și ale Consulatelor portugheze la Brăila și Galați, care conțin aprecieri referitoare la cauzele revoluției de la 1848, gravitatea situației create în Principate, poziția Rusiei și Imperiului Otoman față de revoluție, relațiile ruso-otomane, situația din Imperiul Habsburgic, studii asupra petrolului românesc, politica lui Take Ionescu, Alexandru Marghiloman, Ion Vaida Voevod, Ionel Brătianu, greva generală din 1920 și relatări despre bogățiile naturale, regimul vamal, comerțul exterior și relațiile economice ale României, exploatarea pădurilor din Carpați etc.

S.U.A. — Arhivele Naționale (1910—1943), fondurile General Records of the Department of State, R.G. 59, Records of the American Commission to negotiate Peace, R.G. 226, Records of the office of the Chief of naval operations, Office of naval intelligence, R.G. 38 oferă informații în legătură cu originea românilor, situația din Balcani, legislația petroliferă, starea de spirit a populației din România sub amenințarea fascismului, evenimentele premergătoare celui de al II-lea război mondial.

Ungaria — Arhiva Națională a Ungariei — fondurile secția Urbarială, H 70, Ministerul Justiției, Președinția Guberniului Transilvaniei, F 37 (1848—1849), Arhivele Oficiale Guvernamentale din Transilvania, F 37 (1791—1794), unde se pot găsi informații privind problemele primului regiment de graniță român din Hațeg (organizare, întreținere, revolta în rîndul soldaților), lupta românilor din Transilvania pentru eliberarea națională și socială, mișcările revoluționare ale românilor, refuzul iobagilor de a-și îndeplini obligațiile urbariale, acțiunile revendicative ale minerilor, activitatea lui Avram Iancu, Ion Butianu, Balint Simion și a lui Aron Pumnul în ținutul Făgăraș, pentru mobilizarea populației românești la marea adunare națională de la Blaj.

Biblioteca profesorului Aurelian Sacerdoțeanu

ELENA DIMA

Istoricul și arhivistul Aurelian Sacerdoțeanu, a cărui operă însumează peste o mie de titluri¹ ce l-au făcut cunoscut ca o personalitate marcantă în lumea specialiștilor din țară și străinătate, a lăsat generațiilor actuale de arhiviști o bogăție inestimabilă — biblioteca personală.

¹ Al Matei, *Bibliografia operei profesorului Aurelian Sacerdoțeanu (1922—1974)*, în „Revista Arhivelor”, vol. XXXVIII, an LI (1976), nr. 4, p. 450—456; vol. XXXIX, an LII (1977), nr. 1, p. 118.

Istoricului, arhivistului și profesorului universitar Aurelian Sacerdoțeanu, cartea de istorie românească și universală, de științe speciale ale istoriei, de istorie a românilor și a altor neamuri, precum și revistele de specialitate care-i semnalau cele mai noi rezultate în cercetare i-au întregit munca de descifrare, interpretare, comentare și publicare a izvoarelor istorice.

Acest om de cultură a adunat în decursul celor peste 50 de ani de muncă un număr impresionant de cărți și reviste asupra cărora s-a aplecat, adesea revenind după nenumărate căutări cu adnotări și însemnări deosebit de utile astăzi specialiștilor care le utilizează în cercetările lor.

Deși biblioteca profesorului ajunsese să însumeze peste 6000 de volume — cărți, periodice, extrase —, după stingerea sa din viață, la Arhivele Statului au intrat, prin grija familiei și a celor apropiați lui, în semn de prețuire pentru instituția pe care a condus-o timp de 15 ani, 3745 volume, cărți din cele mai reprezentative privind istoria țării și a poporului român, și 840 volume, periodice, colecții complete în care a publicat permanent din izvoarele istorice înmagazinate în arhive.

Celelalte lucrări fiind în majoritate scrise de el însuși, au rămas familiei cu gândul de a fi de folos și locuitorilor satului natal al profesorului, Costești-Vilcea.

Urmărind tematic conținutul bibliotecii Sacerdoțeanu, care constituie un fond aparte în cadrul Bibliotecii documentare a Direcției Generale a Arhivelor Statului, constatăm că pasionatul cercetător al istoriei medii a României, căreia i-a consacrat un număr mare de studii, s-a îngrijit să aibă în acest domeniu tot ce i-ar fi ușurat propria activitate de investigare, studiere, elaborare și învățămînt superior, atît lucrări de sinteză, colecții de documente, culegeri de cronici, instrumente de informare științifică, cît și din cele analitice.

Ca om de cultură l-a interesat să cunoască istoria și să o cerceteze sub aspectele ei : sociale, economice, politice și militare, filozofice și culturale ; ale țării și ale străinilor în diferite perioade de timp. Cum era firesc nu i-a lipsit din fondul de carte nici una din istoriile marilor noștri savanți A. D. Xenopol, N. Iorga, C. C. Giurescu, nici unul din compendiile scrise de Andrei Oțetea, Ștefan Pascu și alții, nici o colecție de documente, ca Eudoxiu Hurmuzaki, G. Popa Lisseanu, A. Veress și *Documente privind istoria României*, A — Moldova și B — Țara Românească, în total 34 volume, editate de Academie, purtînd însemnări, adnotări, completări și riguroase corecturi, dovadă de respect pentru adevărul istoric.

Printre raritățile bibliofile de istorie un loc aparte îl ocupă *Istoria politică și geografică a Terei Românești de la cea mai veche a sa întemeiere pînă la anul 1774, dată mai întîi la lumină în limba grecească la anul 1806 de frații Tunusli*, tradusă și tipărită de George Sion, la București în 1863. Biblioteca posedă și ediția în limba greacă apărută la Viena în anul 1806. Din aceeași categorie face parte și *Istoria generală a Daciei sau Transilvaniei, Țării Muntenesti și a Moldovei*, vol. I—III, traducere de George Sion și apărută la București în anul 1859.

Nu lipsesc dintre raritățile *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, tipărită de Petru Maior la Buda în anul 1812, *Istoria Moldovei pe timp de 500 ani pînă în zilele noastre*, tipărită la Iași în anul 1857 de Manolachi Drăghici și *Istoria României* apărută la București în anul 1858 și al cărei editor este George Ioanid. Tot George Ioanid editează un an mai tîrziu, în 1859, la București *Istoria Țării Românești*, care, de asemenea, se află printre cărțile istorice cu valoare deosebită.

Cartea-document *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens*, de Mihai Kogălniceanu, reține atenția istoricilor bibliofili. La pagina XX, după prezentarea cuprinsului la primul volum, autorul anunță că erata va fi imprimată la sfîrșitul celui de-al doilea volum. După cum reiese din însem-

narea păstrată în manuscris (2 pagini la sfârșitul cărții) și semnată de Constantin P. Vlachoutză, în 18 mai 1902, la București, autorul ar fi întocmit și volumul doi, dar acesta n-a mai apărut din cauză că domnitorul Sturza, căruia i s-a dat să-l citească în manuscris, l-ar fi aruncat în foc, „într-un moment de nervozitate”, nefiind de acord cu conținutul acestuia. Oricum, este cert că volumul al doilea n-a mai văzut lumina tiparului.

Mai apropiate sufletului său au fost operele marelui său profesor Nicolae Iorga.

Cele 838 volume de istorie scrise de Nicolae Iorga au fost grupate în serii intitulate: *Scripta Academica* (comunicări, studii, apărute în *Analele Academiei Române*), *Notae historicae* (studii, conferințe, comunicări, apărute în diverse periodice și publicații), precum și seriile *Miscellanea*, *Scripta minora* și *Varia*. Aurelian Sacerdoțeanu a constituit volume cu diferite lecții, studii, conferințe, comunicări ținute de Nicolae Iorga în țară și străinătate, apărute în diverse publicații între anii 1919—1930. Cum era și firesc Aurelian Sacerdoțeanu n-a izolat istoria patriei de istoria celorlalte țări și popoare. Dovadă sînt, în primul rînd, lucrările de sinteză privind istoria universală păstrate în biblioteca sa, cit și cele care se referă direct la popoarele mai mult sau mai puțin apropiate. Semnalăm printre acestea: Gustave Glotz, *Histoire générale*, Paris, 1929—1941 (10 to-nuri în 24 volume); *Peuples et civilisations. Histoire générale*, vol. I—XX, Paris, 1926—1945; Colecția *L'évolution de l'humanité* publicată de Bibliothèque de Synthèse historique, sub direcția lui Henri Berr, Paris, 1920—1939.

Istoria altor țări este concretizată în: M. Pirenne, *Histoire de Belgique*, Bruxelles, 1929; Benedetto Croce, *Storia d'Italia dal 1871 al 1915*, Paris, 1939; André Maurois, *Histoire d'Angleterre*, vol. I—II, Paris, 1937, Jos Pesek, *Histoire Tchecoslovaque*, Praga, 1925, ș.a.

În lecția de deschidere a cursului de diplomatică la Școala de arhivistică, ținută la 3 decembrie 1929 și intitulată „Științele auxiliare arhivistice”, profesorul Aurelian Sacerdoțeanu demonstrează faptul că aceste științe sînt „deopotrivă de însemnate”, că ele constituie „discipline de al căror obiect se servește istoricul spre a-și căpăta informațiile”². Structura bibliotecii arată că Aurelian Sacerdoțeanu a acordat o deosebită atenție acestor științe, îngrijindu-se să procure din țară și străinătate lucrări de arhivistică, paleografie, diplomatică, cronologie, genealogie, numismatică ș.a. Printre aceste lucrări, celor de arhivistică le-a acordat un rol de seamă nu numai în calitatea lui de profesor la școala și institutul de arhivistică care pregătea arhiviști, muzeografi și bibliotecari, ci, în același timp, și de conducător al instituției care a format specialiști pentru o mare perioadă de timp.

Dintre lucrările de arhivistică s-au păstrat cu aspect de unicat în țară, *Archivistica* scrisă de Eugenio Casanova, ediția a II-a, tipărită la Siena în anul 1928 și *Tecnica archivistica (con illustratione pratica). Manuale ad uso dell'archivista della Publica amministrazione*, opera lui Giovannino Angarano tipărită la Roma în anul 1942.

Pentru celelalte științe speciale, cum sînt diplomatica, paleografia, genealogia și cronologia, heraldica, numismatică, medalistica, bibliologia etc., specialistul va găsi în biblioteca profesorului manuale care-i pot călăuzi cercetările: A. Giry, *Manuel de diplomatique*, vol. I—II, Paris, 1925; Marco Modico, *Diplomatica generale e speciale. Cronologie e sigilografie*, Milano, 1942; A. de Bouard, *Manuel de diplomatique française et pontificale*, Paris, 1929; Cesare Paoli, *Diplomatica* (noua ediție îngrijită de Bascapé), Firenze, 1942; Maurice Prou et Alain de Bouard, *Manuel de paléographie latine et française*, Paris, 1924; M. Stahl, D. P. Bogdan, *Manual de paleografie slavo-română*, București, 1936; Const. I.

² A. Sacerdoțeanu, *Indrumări în cercetările istorice*, București, 1943, p. 11.

Andrescu, *Manual de paleografie latină*, București, Iași, 1939; *Lehrbuch der gesamten wissenschaftliche Genealogie*, apărută la Berlin în anul 1898; *Praktisches Handbuch der historischen Chronologie*, Berlin, 1882, ed. Breukmeier; V. Casagrandi, *Storia e cronologia medievale e moderna*, Milano, 1901 și Cappeli, *Cronologia, cronografia e calendario perpetuo*, Milano, 1930.

În sprijinul activității de cercetare i-au stat permanent bibliografiile generale și speciale, dovadă fiind nenumăratele însemnări și adăugiri pe care le-a făcut cu ocazia folosirii lor. De la cele mai vechi pînă la cele mai noi apariții, bibliografiile au fost procurate și folosite cu maximă conștiinciozitate. Arhiviștii și oricare alți cercetători vor găsi în această bibliotecă bibliografiile editate de I. Bianu, Nerva Hodos și Dan Simonescu, Gh. Adamescu etc. sau cele specializate pe țări sau pe diverse perioade istorice realizate de A. Veress, Alexandru Rally și Getta Hélène Rally, Ilie Ceaușescu, V. Mocanu ș.a.

Monografiile istorice și geografice i-au ușurat informarea asupra unor locuri și persoane menționate în izvoare, întregindu-i documentarea în vederea punerii lor în circuitul științific.

Biblioteca are cărți omagiale de valoare asupra unor personalități de seamă din cultura românească, cum sînt Nicolae Olahus, Grigore Ureche, Radu Popescu, Ioan Néculce, Gheorghe Șincai, Vasile Boerescu, Nicolae Iorga, Ion I. Nistor, Titu Maiorescu, Vasile Pirvan, I. Bianu, Ramiro Ortiz, Constantin Kirîțescu, D. A. Sturdza, Ion Lupaș, Constantin Giurescu, A. D. Xenopol ș.a.

Fondul de dicționare reflectă meticulozitatea ce-l caracteriza pe Aurelian Sacerdoțeanu și este deosebit de bogat. Alături de dicționarele de terminologie diversă, de limbi străine, stau cele geografice, istorice ș.a., atît de utile propriului său laborator de creație. Menționăm prezența *Marelui dicționar geografic al României* (5, vol.), a *Dicționarului istoric, arheologic și geografic al României*, al cărui autor este O. G. Lecca, apărut la București în anul 1937, a *Slovarului slavo-român* al lui Gh. Ghibănescu, tipărit la Iași în 1911, și a *Lexicon-ului păteoslovenico-greco-latinum* elaborat de Er. Miklosich și apărut la Viena între anii 1862—1865.

Multe cărți din biblioteca profesorului poartă autografele, însemnările și ex-librisurile autorilor, dăruite în semn de prețuire celui care a îndrumat generații de studenți pe drumul cunoașterii istoriei și valorificării izvoarelor. La loc de cinste se află autografele lui Nicolae Iorga, Ion Nistor, P. P. Panaitescu, Dan Simonescu și ale celor tineri care îi cer sfaturi, îi transmit gânduri sau îi mulțumesc pentru îndemnul de a nu ascunde nimic în ceea ce privește adevărul istoric, de a folosi orice prilej pentru a lămuri problemele mai puțin cunoscute sau controversate ale istoriei poporului român.

În afară de cărți, biblioteca Sacerdoțeanu conține colecții complete de reviste, majoritatea reviste pe care le-a condus sau la care a colaborat permanent. În ordine alfabetică acestea sînt: „Albina“, „Ani“, „Arhivele Olteniei“, „Buletinul comisunii monumentelor istorice“, „Hrisovul“, „Revista Arhivelor“, „Revue historique“. „Cercetări istorice“, „Cronica numismatică și arheologică“ ș.a.

Ca rarități bibliofile în domeniul periodiceleor, amintim: „Magazin istoric pentru Dacia“, sub redacția lui A. Treboniu Laurian și Nicolae Bălcescu. Tom. I—V, București, 1845—1847; „Dacia literară“ sub redacția lui Mihail Kogălniceanu, ediția a II-a, Iași, 1859, și tot sub aceeași redacție, „Arhiva românească“ ediția a II-a, Iași, 1860.

Prin întregul conținut de publicații, biblioteca profesorului Aurelian Sacerdoțeanu constituie un sprijin substanțial în munca de informare, documentare, cercetare și pregătire profesională a tuturor arhiviștilor.